

Издази трипут у месецу и стаје шездесет гроша годишње.

ГОДИНА

4

1867

ВОИИН

БРОЈ

30

20. Октоб.

ЛИСТ ЗА ВОИНЕ НАУКЕ ВЕШТИНЕ И НОВОСТИ

изд. и уређ. Драгашевић официр.

Строїна правила према тактици (Свршетак). — Нешто о садашњој пољској фортификацији. — Образованост народна стоји у тесној свези са његовим савршенством у уметности ратној.

СТРОИНА ПРАВИЛА ПРЕМА ТАКТИЦИ.

Написао М. Драгомиров.

V.

Кад се ворма бојнога реда не подвргава правилским опредељењима, то се у толико мање може подврћи правилима — маневровање бојних редова. Ово је такође рађено и уродило је извесним плодом: но што вреди за батаљон не мора а и не сме (бар овде) вредити за скуп од више батаљона: јер би то савршено противуречило бојним условима.

У садашњој тактици, која не дозвољава збијене, нераздвојене линије — већ само раздвојене и испрекидане делове бојне, који стоје у једној линији, — готово никад не може помоћи друг друга са хладним оружјем, јер врло далеко стоје један од другога, и јер сваки део мора да се занима са онима што стоје према њему. Кад они не могу један другоме бајонетом помоћи, кад сваки ради сам за се, то је и без објашњавања јасно, да код њих захтевање равњања не оправдава се никаквим бојним резонем,

ier ie савршено немогуће изравњати се. Ако стоите на 10, 20 корака за или пред линијом, онда ви сте у стању своје суседу помоћи толико колико можете т. і. да га подржавате іаком ватром; занимаете непријатељски део, који ie против вас распоређен, па дакле закрађујете му напасти на ма кога вашег суседа. И тако, с ове тачке, равњање **није** корисно; а ако помислите на навике, које му улише педантни начелници, то ће се одмах показати, да ове навике за више батаљона не само нису корисне већ баш штетне: іер нема у природи позиције, која се као конац протегла, дакле и распоређаји на њима свагда ће бити без „равњања.“ Ко се научи равњати, нема сумње биће стешњен на позицији стога, што нема да се по коме равња. При іуришу не може се очекивати помоћ ни с десна ни с лева, іер при испрекиданоме распоређају помоћ може доћи само са зади; те дакле и делови, који су у првој линији, опет се нешто осврћу на лево и на десно, а међу тим ваља ићи напред што ie могуће решивије. Ко се навикао равњати се, таі не сматра ствар с те тачке, и при томе равња се по задњима а не по предњима; іер у мирно доба не учеше да заостали треба напред да изађу, већ томе, да они што много искочише заостану. Зар се не увиђа ова погрешка у удесној прилици за развиће дејства, на коме стоји цела снага іуриша?... У чему стоји узрок ове небојне системе, која се тако кужно увукла у многим бојним упражњењима? Узрок ie опет у томе, што се у упражњења не знајући пренело све оно што се ради при іедном батаљону, где ie то на

своме месту; и још у томе што их ова упражњења примише као закон, а нег им је просто кад би их примили у најширему смислу као световање.

У правилима за батаљон уведено је, и савршено основано, да се равњање чини по једној тачци, која се узме у самоме батаљону; другим речима: уведено је, да се батаљон равња или по крилу или по средини. И ова је навика врло важна за људе из батаљона, ако не за бој а оно бар у погледу изражавања; но све је важно, јер ако је изврстан број људи, који је опредељен да саставља једну масу, способан да се креће и дејствује као један човек, онда треба свако средство, које за ту цел служи, да се употреби; међу ова средства број се и равњање. И делу свијеноме у једно цело (помоћу ових средстава), и људима, који су навикли држати се реда, није тешко пазити у боју с којом се стране равњати: не на лево или на десно већ по челу т. ј. по онима, који су при јуришу најдаље отишли. Ал наравно треба приметити, ови људи треба да имају одважности и да разумеју ствар.

Кад је условљена тачка равњања у једноме батаљону — на десно и на лево, то треба тако да се равња и скуп од више батаљона, који су у линији размештени? Правило је једно, и дакле не треба у четвртоме његовоме делу уништавати оно, што је се налагало у прва три. Као што се види навод је савршено лођичан, јер је претпостављено да се основи правила односе и на скуп од више батаљона. А какве појме и навике изражава система, која стоји на овоме лођичком наводу, — рекли смо горе.

Но ово још није све. Пренос батаљонскога равњања из линијскога учења, променио је и појам о непосредним поткрепљењима бојних линија, обратио их из појединих резерва ових линија у другу линију, т. ј. у нешто цело, готово независиво од прве. За опровржење овога не можемо се ослоњити на параграф, где се говори да је резерва опредељена за подржавање прве линије: овај је параграф обрађен ни у шта и називом „друга линија“ и правилима, која су узета за њено маневровање. Реч ништа не значи; значи ствар, која се за њом скрива и која се често савршено разликује. А ствар ево у чему се састоји.

Прво, постоји начелник другој линији, дакле она се броји као самостална.

Друго, њој се назначава равњање по средњем батаљоњу, и командири тада не гледе напред, не на свој одговарајући батаљон у првој линији, већ лево или десно.

Треће, другој линији опредељено је извесно растојање, на коме се она мора находити од прве, осим ако јој се заповеди да напред изађе; међу тим ово се у самој ствари опредељује растојањем непријатеља до наше прве линије и месношћу: непријатељ се приближио моме батаљону из прве линије, и ја се морам помаћи ближе са својим делом; непријатељ је далеко, и ја могу стајати даље од прве линије, да би ми што мање удила ватра противничка. Месност утиче такође: на педесет корака за првом линијом има заклона, и његова нарочита резерва располаже се за овим; за другим

батаљоном месност је откривена, непријатељ је далеко, и резерва његова тада стоји на 500 до 600 корака по зади.

Из овога се види, да у ствари и положај противника и месност кидају свезу између прве и друге линије и захтевају нове, разумније свезе међу сваким батаљоном прве линије и батаљоном у другој линији, који одговара првоме. А ако је ова свеза једина паметна, то се не разумева никаква норма за растојање; не разуме се такође и назив „друга линија“ већ га треба заменити термином „поједине резерве бојних линија.“

Четврто, на мирним учењима мењања се врше целом линијом, а не батаљон по батаљон; по заповести најстаријега начелника, а не по увиђавности свакога батаљоног команданта; и дакле друга линија у мирној пракци изгледа са свим независна од прве.

Ко гледа на делове друге линије као на засебне резерве првој, тај се неће задовољити кратком примедбом, што је друга линија опредељена за подржавање прве, већ приводи ову мисао полагано и у распоређајима и у маневрама; тај не поставља другој линији општега начелника, већ је потчињава командирима делова у првој бојној линији; томе и на равној месности не само не треба равњање од засебних резерва, већ затуцаним педантима заповеда и напомиње, да обрете пажњу на одговарајући батаљон у првој линији, а не на то, да би стајали на једној висини са засебним резервама других батаљона.

Назад, ко појима, да при учењу са више батаљона не вреди правило, тај се одриче извршења по знаку сабље, које и за батаљон у четним колонама не треба да вреди; од педантнога равњања, од поласка левом ногом са малим растојањима, и од многог другога тај се одриче, који појима, да у самој пракци, правилу и правилним средствима нема места. Дај Боже да се ово скоро разуме. Можда се неће ово скоро примити, али се примити мора. Једно само треба желети: да би се ово добило теоричким путем у мирно доба, а не практичким, т. ј. не онако, као што беше прописано Аустријанцима 1859 године.

Речи нема; оваква система тежа је за начелнике: треба размишљања а не научења, доноси одговорности за распоређаје (ми не волимо плашити), јер се губи могућност прикрити се буквом правила; но на све ове неударности ми одговарамо речима великога Суварова: „**тешко је при учењу лако у рату; лако је при учењу тешко у рату.**“ Не треба се потчинити нагону чувања самога себе, јер харчимо и себе и друге потребности за бој а ово је ствар непријатна: и с тога што у боју за ово нештедно бију, и с тога, што ово опомиње и учитеља и ученика (који се за времена условише) из кога листа први хоће да му други испит положи. Сваки нормални ред јест таки лист, који се нахоји у целој огромној књизи, књизи практике, коју не треба **научити већ разумети.**

И ми смемо желети да нам слаби глас не остане глас вапијућега у пустињи; да ће примедбе

овде казана, наћи одзива међу људма којих се ова ствар највећма тиче. Тада и само тада могуће је мало по мало отргнути се од обичаја, који се дубоко укоренио код многих, и на несрећу у њима влада, на зло суштаству саме ствари, на некорисни пад хиљаде људи... Већ је давно речено, да војска треба у мирно време само оно да учи, што ће јој требати у време рата: јер тамо она може радити само оно што је навикла радити. Ово ће сваки веровати, који иоле познаје природу човечију и зна да навика има на њ недоливога утицаја. Употребимо сву снагу да зауставимо поплаву педантичног држања правила у ономе, што је бесконачно разновидно у бојним околностима; старајмо се да не убијемо лично умовање, већ баш да га изазовемо, али да је потпуно.

Београд.

Мих. Н. Илић.

НЕШТО О САДАШЊОЈ ПОЉСКОЈ ФОРТИФИКАЦИЈИ.

(Продужење.)

У почетку овога писа речено је, да ће се пољска фортификација употребити у биткама у особитом и дубље промотреном начину.

То су нарочито решавајуће битке, које постају сударом операционских линија као из неизбежне нужде, — где се дакле нема времена, да се бојно место одмах избере и да би с решењем сигурније било, да се у једном положају заостане. Изродил се у таквим околностима бој: у исто време као једногласним решењем, а нарочито због обостраног осе-

ћаја снаге и надмоћна као и због жеље, да се бој отвори и окарактерише, онда ће онај од оба противника бити у профиту, који је најпре бистрије прегледао околности, који може да прикрије своје намере најдуже и највештије, а противничке да проникне, који уме главну идеју за битку да удеси брзо по местности, коме испадне за руком, те се најпре укаже на местима терена, која су згодна за битку и која се немогу пропустити због понеких призрења, — најпосле, који умедне, да колебањем битке створи карактеристичке моменте и да се сам њима користи.

И да се не упуштамо даље у ово, мораће се ипак увидети, да се паштење у битци не састоји само у гравитирању борних сила на одговарајућим местима, него и у владању са таквим тачкама, којих притежање даје целоме стабилитет, а тиме и живом покрету битке сигурност.

Што се тиче ефекта овде исто је, што и код великих позиционских битака. Разлике, које овде постоје, нису стварне, него само квантитативне по времену и све ће се више изједначавати, што се чешће буде могло, да се или нађу тачке од веће локалне јачине целисходно на терену, или да се да згодним местима већа дефанзивна снага.

Из целога овог истиче **као једна мисао**, да се за **намере битке узму у помоћ пољска утврђења** с додатком, да ће се овакво **оснажавање бојева употребљавати кадгођ се само сложе околности потребе са могућношћу извршења у времену и средствима.**

Употреба пољских утврђења почива и овде, као

и код положаја и стратигијских места, на предпоставкама, из којих постаје биће користи, које се очекују од пољских утврђења. **Чврста морална снага у војске, право схваћање шанчева, готовост у извршењу и подпуно узајамно дејство између војске и утврђења,** стварни су услови за целисходну употребу фортификације у пољу, а особито за време битке, где се околности брзо развијају и где се шанчевима, који нису способни за већи одпор допуњује јачина и корист **понајвише само живом одбраном и снажним даљним дејством.**

Тако се не може извесно говорити о построју утврђења, кад је војска непоуздана, јер увећање борних сила, као испуњење главног мотива за шанчеве, не почива на техничком постројењу утврђења, него и на узвишењу моралног субстата одбранителне силе, што је код сумњивих трупа тек питање. За кукавицу је шанца само уточиште, где ће моћи да се скрије, па да се отуда чисто пасивно брани, што код ваљане и храбре војске то није, јер ће ова у згодном часу и офанзивно из шанца дејствовати.

На исти начин несме се поверавати ни деморализованој чести војске, која је или подложна привлади несрећних околности, или која гледа своје недостојне интересе.

Само је она војска способна да се бори у и око шанца, која је одушевљена **добрим духом,** па ма и небила сасвим срчана. Схваћај шанчева може поверење и срчаност с нова да оживи, а морална сила ће се опет подићи, кад се подпомогне физичка сила у војске.

Увремена и целисходна употреба пољских утврђења може се наспорити, порађајем осећаја снаге, и тактично и стратигично, као што с друге стране може, претеривањем у употреби овога оснажавајућег средства, да постане тромост и везаност у ратководству, а то би могло ваљану војску сасвим да поквари.

Употреба пољских утврђења свагда ће бити праћена добрим успехом, кад војска савршено и право схваћа шанчеве. За срећно решење изискује се подпуна сагласност између шанца и војске **хармоничким** делањем њиховим.

Ово ће моћи да схвати јасно и као што ваља тек старија и рату извикнута војска, али код новака (Debutant) биће уместо тактичке солидарности само нека привезаност за шанчеве, која произлази инстинкно од нагона за самочување. Код њих би се лако могла развити тежња за **пасивну** дефанзиву, кад се неби чврсто под руком држали.

Но могућност, да би и на овај начин битка могла у својој карактеристики претрпети какав уштрб, надаје ипак **никакав**, повод да се употреба пољских постројења огласи као штетна за битку, него само показује, да је потреба, да се узајамно дејство између шанчева и трупа код ратних сурогата извешти прилежно пољским маневрима и да се фортификаторијски елеменат битака и позиционских борби споји са тактичким елементом ових.

Даље је врло корисно, да се и тактичке **бра-**нише упражњавају практично у подизању

шанчева, јер се с тим не само стварно узвишава схваћаи утврђења, него ће се постићи још и вичност, која се јавља у виду несамо у битци, него и код приутовљених фортификација. Ово су нарочито све **земљани послови**, који увек стоје на првом месту, а они иду обично војсци од руке.

Кад трупе разумевају прављење шанчева, онда ће та околност бити врло корисна и на руци техничким браншама при подизању приутовљених утврђења; у таквим околностима биће могуће и да се да шанчевима, у довољном пространству, техничка способност за одпор и да се они — и ако тек у последњем тренутку — али ипак на време сврше. Извесно је од користи, ако се они од непријатеља што је могуће дуже **затаје**, а сигурно је да не може ни свеједно бити, да се за подизање фортификационских постројења употребе њихови будући браниоци. Као год што скоро сваки човек даје својој сопственој продукцији већу вредност него туђој, исто ће тако и војска претпостављати шанчеве, што их је сама начинила, већ готовима. С тога ће у таквим околностима **бити и одбрана смотренија, снажнија, издржанија и успешнија**, и може достићи највишу точку могућег само савршенства, јер време, за које се прави, даје прилике, да се несамо сазна у почестностима постројење, него још и околна местност.

Од поменуте вичности тактичких бранши имамо још и ту корист што **није нужна тада и помоћ околних обиталаца**; помоћ која и у самим повољним случајима има своје непријатне стране, која

је у туђој земљи некорисна и опасна, или и сасвим немогућа, и о којој се у побуњеној каквој земљи и неможе ни мислити.

Од какве велике користи напосле може бити свикнутост у шанцу сасвим нарочито за пешадију, кад се већи делови њени средством железњака доведу одма у битку, јасно је. Тако велики пешадијски делови ће у многим случајима, почем је транспортовање коња и возова много приметно и дангубно, бити изолирани од артилерије и техничких сретстава свога корпуса и стога принуђена, да развију најмогућнију самосталност. Они ће у таквим случајима, а особито кад им непријатељ супрот стави организовани корпус, пагнати бити на позиционску борбу, у којој ће мање осећати умалење великог сопственог даљног дејства и шанчеве целисходно употребити моћи.

(Продужиће се.)

ОБРАЗОВАНОСТ НАРОДНА СТОИ У ТЕСНОЈ СВЕЗИ СА ЊЕГОВИМ САВРШЕНСТВОМ У УМЕТНОСТИ РАТНОЈ.

(Продужење).

Он је изумео таку резерву, с којом се никад није плашио дуже бранити се, и ишао је често на њеноме челу, показујући тако да он имађаше виши ступањ дара ратничкога. Он је се постарао да у будуће осигура улажење трупа у борбу.

Има писаца који веле да је он завео доистини ред борби. Ханри IV беше дакле изредни војвода и јуначан солдат; у исто време бејаше добар за-

конодавац и отац својим поданицима. Под његовом владом, војничка уметност и образованост народа на поредо напредоваху. Неће бити сувишно приметити да војвода Сили, уважен радник са свога дара, постаде министар, који учини најкориснијих промена у финансији, што не могаше учинити ни једно друго лице боље. У истини, Ханри IV није могао цели достићи да уништи силни утицај Вилипа II, који за онда у целој Европи светљаше са честитости своје војске и даровитих њених вођа.

Дуј XIII круниса се 1610, и за тридесет година водио је тешке и скупе ратове у унутрашњости и на страни: он сврши борбу с протестантима и имао је за противнике Аустрију, Шпањурску, Инглеску и Италију.

Кардинал **Ришеље**, његов први министар, увелича ред који бејаше уведен у државној администрацији, давши јој снаге и сталности; он обнови кредит Француске у Италији, Немачкој, Ниским земљама и у Швајцарској; и ма да не могаше победити Шпањурску и Аустрију, опет им он бејаше страшан непријатељ, који успе да обори уплив дома Аустријскога. Он је стално заштићавао науку и уметности; основао је Француску академију, краљевску печатницу и ботаничку башту. Он заведе сталне посланике, који развише огромно поље дипломатској вештини и подиже снагу Француску на 150.000 пешака, 30.000 коњице и 100 ратних лађа: пре њега не бејаше краљевске морине.

Број ватренога оружја знатно се увелича; коњица збаци своје оклопе, устроји се у регименте

и сведе се дубина њенога бојнога строја; пешадија умали дубину свога борнога реда, главни заповедници имађаху званичан назив ђенерала; позната гошпостина, коју понизи Луј XIII., бејаше потчињена Сенехалу (поглавар властеле), а овога заменише дворски кнежеви.

Клонула Вранцуска доби и опет свога одушевљења у додиру са великим кардиналом Ришељијем. Изванредан прелат, беше први вођа краљевини, ђенералисим краљевој војсци, сам је водио разне експедиције војске а нарочито опсаду де Ла Рошела, чије заузеђе уништи протестантизам као политичке особине. С друге стране, он створи апсолутну монархију погубивши на ешафоду све великаше, који му се хтедохе противити, и позатвора главне државнике.

Луј XIV попе се на престо 1643, под регентством своје мајке Ане аустријске. Позната је сјајност његове владе и светски ступањ, на који подиже своју Вранцуску. Његови министри Мазарен и Колбер продужише рад Ришељеов; њихова администрација донесе најлепшега плода, при свима страначким борбама у унутрашњости. Војска прибави изредних својстава и пробуди се дух ратнички у борби код Рокроаја 1643, коју доби голобради принц Луј Бурбон, тада војвода од Ангијана, а од тада познат под именом **велики Ђонде**. 4000 коњице Вранцуске добише превагу над Шпањурима и стадоше на мејдан њиховој пешадији, која до тад' бејаше непобедива. И од овога доба почеше они велики успеси Вранцуске војске. Луј XIV ратоваше са Немачком,

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Шпањурском, Инглеском, Италијом, Холандом, Швајцарском, Турском, и прва половина његове дугачке владе беше означена највећим користима. У славној битки код Дина, између Ниенпора и Динкерка 1658, добише вранцузи Шпањуре и то је решило Пиринејски мир. Мир код Нимега, 1678, даде Вранцуској слободну графовину, један део Фландрије, неке замље и јаке градове.

Луј XIV брижљиво се старао за устројство војске, и прописао јој је строгу дисциплину.

Снага Вранцуска порасла је до своје апогеје. Луј је хтео да се изврши на целој земљи закључење **домова јединства** (Chambres de réunion), које он установи зарад неких градова, које он хтеде да му припадну, јер његови као бејаху. Он је своја права подржавао небројеним новцем и силном војском, која тада бројаше на 400.000 људи и 230 ратних лађа.

Кнез ратник, Луј XIV., више је пута сам собом водио војске своје. Његова делатност бејаше изванредна; био је неуморив у послу. Из безграничнога честољубља, заклети непријатељ снаге шпањурске, чинио је свакојаких напрезања само да постане господар Европе. Са својих силних победа он бејаше толико залудео веровањем, да је Бог дао краљевима више разборитости и свести него ли осталим људима, и говорио је е је он сам држава.

Да би дао као неки доказ о својој Католичкој вери, он уништи указ нантски (1685), оставио је само петнајест дана министрима протестанским да

се иселе из краљевине; осим тога заповедио је да сваки преиначени догам буде црквом забрањен. 50000 породица француских оставише земљу своју; међу њима бејаше и много уметника и занатлија.

Луј XIV почео је да стари; бриге сваке врсте, небројени ратови, љубав према науци, његов труд за сопствено решавање послова, насладе љубави, — све то учините његова разборитост знатно опадати стаде; његови силни непријатељи, извештише се у вештини управљања, јер их томе научише лекције које добише од првих Француских војвода; последоватељи Мазарена, Колбера и Лувоа, великога организатора војничкога, — бејаху све сами обични људи с обичним способностима: те отуд следује да се државни послови најнекорисније обрнуше у последњим данима Лујовим; и неред уђе у финансију земаљску. Бејаше недостатака бројних; војска изгуби дисциплину и своју добру администрацију; корист руковођаше управу војну; на челу војске фигурираху голобрада момчад; војводе посташе власници и набавитељи својих трупа; најодличније вође Лујове пређоше на страну његових противника; земљорадња паде у заборав.

(Продужиће се.)

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS